

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

UN TRIMESTRE

Dins Espanya: una pesseta.
Fora d'Espanya: dues pessetes.

Redacció General Barceló-1-2.º

Administració Sta. Eulària, 25.

PALMA DE MALLORCA

PUNTS DE SUSCRIPCIÓ

A Manacor: Ca-Mestre Antoni Fiol Ferrer, 5.—Ca l'amo Andreu Alcover, Plaça del Palau, 2.

A Palma: Llibreria d'En Guasp, Morey, 6.—Taller d'encuadernacions d' En Francesc Ferrer, Sta. Eulària, 25.—Llibreria Ernest Frau, Brosa.—Llibreria d'Alomar i Fontdevila, Bressa.

LA AURORA

Surt cada dissapte per donar ventim i altres herbes an es qui s'ho guany

¡St. Cristo de Manacor, compatiu-vos de nosaltres i des nostros camps i des bestiar!

Passió de Nostre Senyor Jesucrist.

Jesucrist, la Passió vostra ajudámela a cantar; mes morint per culpa nostra ¿qué faré sino plorar? Si plorant pujo al Calvari, Vos al cel me pujareu, puig la escala per pujar-hi es l'escala de la creu.

Cristians, per darnos vida vol morir lo Salvador, dant-se a tots per despedida: ¡dols senyal de son amor! Los deixebles son a taula fent ab Ell l'últim sopar, quant los pasma sa paraula de que'ls vulla'ls peus rentar.

Pere diu, tot fent-se enrrera: —Vos a mi no'm rentareu. —Si jo'ls peus no't rento, Pere, no entrarás al regne meu. —Donchs rentámels, responia, peus y mans, ànima y tot; quant per Vos rentat jo sia res del mon tacarme pot.

Ab ses llágrimas los renta, cada peu un bes o dos; los aixuga, i quant s'assenta té'l parlar més amorós. —Jo só Mestre de vosaltres; més ¿sabeu per qué us rentí? perque ameu los uns als altres com Jo a tots vos estimí.—

Beneheix lo pa:—Preneu-ne, que es mon Cos sacramentat,— Beneheix lo vi:—Beveume, es la Sanch que Jo he vessat. Lo meu Cor a tots convida: qui ab fervor combregará, si es mort, cobrarà vida; si es viu, no morirá.

Mes, combrega entre nosaltres qui vol ferme traició.— Y mirantse'ls uns als altres tots li diuen:—¿Seré jo? —Es aquell que'l bocí'm prenga, puis ab ell menjo en un plat, ¡ay de qué traïdor me vengal ¡tant de bo que no fos nat!

Ja ab sa dolsa companyia Jesucrist s'en baixa al Hort, hont los diu en sa agonia que está trist fins a la mort: —Orau tots, que al veure'm pendre mon ramat s'escampará; y si es prop qui m'ha de vendre, no es pas lluny qui'm negará.—

S'agenolla, y mentres ora reb lo calze del dolor; primer glop que n'assabora; no pot més lo Redemptor. —De mon llavi apartat sia, Pare, eix calze de pecat, mes no's fassa, no la mia, sino vostra voluntat.—

Jesucrist ja es a la vora de la mar de la Passió, ja de l'ona que'l devora sent la furia, y la amargó. Veu dels mals la pertinacia, veu dels bons la ingratitud, de tants hòmens la desgracia, que per sempre s'han perdut.

Claus, martell, assots y espines tots plegats al Cor los sent; suor d'aygua y sanch divines per la terra va corrent. Los seus dormen y 'ls desperta: —Aixecau-vos! ve'l traïdor! ¿no estareu una hora alerta? per vosaltres ab qui morí?—

Com un llamp a tots consterna de cadenes drinch confús, y ja veuen la llanterna dels que cercan a Jesús. Lo traïdor Judas que'ls mena, los ha dit entrant al hort:

—Tingau a punt la cadena, y a qui besi lligau fort.—

Jesús diu:—¿A qui cercau? —A Jesús de Nazaret. —¡Doncs, Jo só!— y la turba cau vora'ls peus del que escomet. Dues voltes que ha parlat, dues voltes los aterra; quant:—Alsau-vos, diu, de terra; hora es ja de ser lligat.—

Arribant Judas lo besa: —Amich meu, ¿que vens a fer? ¿d'un bes fals ab la finesa tu me entregas presoner? —A Sant Pere que feria: —Enveina'l coltell, ha dit, qui de coltell feriria, de coltell será ferit;

Mes diumenge me rebéreu entre palmes y lloers, y ara ab pals y armes isquéreu com si fos un bandoler.— Dona'ls brassos als qui'l prenen, cos y ànima al dolor; les cadenes que'l detenen son cadenes del amor.

Mentres lligan y engrillonan al que fa rodar los cels, sos deixebles l'abandonan com anyell als llops cruels. ¡Trist de mil pecant un dia vos deixí, Jesús, també; mes, o dolsa companyia, ja may més vos deixaré!

Afrontarlo Anás intenta, y amb ma férrea'l seu criat un revés tan fort li venta que per terra l'ha tirat. Jesucrist, obrint la boca, manso y dols li respongué: —Si he dit bé, ¿per qué se'm toca? si he dit mal, digas ¿en qué?—

Més que aquesta bofetada, crits y colps dels enemichs, sent Jesús la relliscada del millor dels seus amichs: general d'un rey tan noble, de lluny, Pere pas per pas, va seguintlo ab tot lo poble. desde Anás cap a Caifás.

A l'estrada trist se queda de la sala del consell, a escalfarse en nit tan freda. —També aqueix anava ab Ell, prompte diuen les criades de la casa de Caifás. Pero diu per tres vegades: —A Jesús no'l coneix pas.—

Lo gall canta, y ell sospira, ell sospira de dolor, y veient que Cristo'l mira, són sos ulls un mar de plor; puig li apar que encara escolta lo que deia ahí a sopar: —Ans que'l gall canti una volta, tres, perjur, m'has de negar.—

Si com ell no volem caure, al perill no'ns expòsem, que si Deu no'ns ve a traure dins sos llassos morirem. Si ja som al precipici, Bon Jesús, daunos la mà; si'ns mirau ab ull propici, Llucifer nos deixarà.

Quant de falsos testimonis a Jesús han acusat, dihent que es per los dimonis si ha tres morts resucitat; ell pregunta:—¿Ets tu'l Messias?— Diu:—Jo só,—y ab crit molt fort van cridant llengues impies: —¡Blasfemá! ¡digne es de mort!

Nit terrible fou aquesta per lo nostre Salvador; plouen colps sobre sa testa, vils insults sobre son cor. D'ulls tapantlo ab sa má dreta un que ab l'altra l'ha afrontat:

—Endevina, si ets profeta, diu, qui es qui t' ha pegat.—

Judas tem que'l poble'l mata, y un rosec lo té confús: —Veusaquí'ls diners de plata, mes torna'me'l Bon Jesús.— Li responen:—¿Qué'ns importa dels diners y del pecat?— y ell llansantlos a la porta, dalt de un arbre s'es penjat.

A la sala del Pretori va Jesús entre enemichs, que li fan l'acusatori de mentides i embolichs. Ell escolta la insolencia y a Pilat no respón res; qui admirat de sa ignocencia prompte a Herodes l'ha remés.

Lo mal jutge s'en alegra; veurá aquell que mai ha vist; però sa ànima es molt negra per mirarshi Jesucrist. Volent veure algún miracle, lo pregunta y no respón: no está, no, l'etern Oracle a mercé de tot lo mon.

Ell ho pren com a despreci, y 'l remet a Pons Pilat, fent posar vestit de neci al que es font de veritat. La divina Sapiencia, es tractada de dement, perque l'home en sa demencia s'es eregut omniscient.

Al Pretori de tornada torna a veure Pons Pilat la figura transmudada d'aquell liri trepitjat. Desitjant salvar sa vida traun lladre de presó, y a aquell poble deïcida parla així desde'l balcó:

—Quan la Pascua'ns ve a somriure llibertar un pres era us; ¿quin voleu que jo deslliure, Barrabás o bé Jesús? —A Barrabás dona vida; a Jesús mort y torment.— I engegant al homicida, fa assotar al Ignocent.

Sis sayons sobre Ell se llansan com sis llops sobre un anyell, se rellevan quant se cansan y assots plouen damunt d'Ell. Se li rompen ¡ay! les venes; sa carn pura va a bossins; y Ell en mitx de tantes penes va pregant per sos butxins.

«¿Que t'he fet, morint, me crida, pecador, en qué t'he ofés? no tinch part sense ferida; fill meu, no m'assots més; mes m'assotes, punys y clavars, sent jo'l Deu que t'ha criat, y tants colps ma vida acabas quants retornes al pecat»

Ab espines afrontoses coronaren son pur front, ab espines de les roses que jo cerc per tot lo mon: per mantell un drap vistintli s'agenollan a sos peus, y ab la canya percutintli: —Deu te quart, Rey dels Jueus.—

Tot mostrantlo en tal figura: —Eccé Homo, diu Pilat, al blanch lliri d'hermosura, veusaquí com l'hem posat. —Talle, tolle! ¡crucifica! cridan tots al jutge inich; de morir digne judica'l! o ets de César inimich.—

Llavors dona la sentència de morir clavat en creu, y entregantlo a sa potencia: —Feune, diu, lo que voleu; mes sa sanc sobre vosaltres; jo me'n vull rentar les mans.—

Cridan tots:—Sobre nosaltres: caiga sobre'ls xichs i grans.—

Abrassant la Creu pesada Jesús llansa un gran sospir —Vina, vina, esposa amada, que en tos brassos vull morir; ells serán d'amor los llassos, que relligan l'home a Deu; pecadors, seguïu mos passos, y ab Mi al cel arribareu.—

Li obri'ls muscles la creu dura, y a tres passes cau malmés. Al carrer de l'Amargura ¡ay! sa Mare l'ha escomé; de neguit son cor esclata: —Fillet meu, ¿donchs hont anau? —A morir per gent ingrata; Mare meva, ¡a Deu siau!—

Tots l'escupen y li pegan, y ab la sogà que du al coll tant l'estiren y arrossegan que'l cami de sanch es moll. Creu tan grossa l' agobia, mos pecats encara més; cada recayguda mia lo fa caure al fanch estés.

Morint amb tanta ferida, han llogat al Cirineu, allargantli un punt la vida, per donarli mort de creu, Puix la mà tots hi hem posada, ajude mlo en sos dolors, y ab sa sanch malaguanyada, barretjemhi nostros plors.

La Verónica amb coratge, de suó y pols l'ha aixugat; y en sa toca reb sa imatge com un sol ennuvolat: si ab los fets com ab la boca tots servissem al Senyor, ¡ay! l'imatge d'eixa toca passaria a nostre cor.

Cada pas una cayguda, y ¡ay! ningú li ha dat la mà; un jument té qui l'ajuda, y Ell sols té qui'l matará. A unes dones y a nosaltres: —No ploreu, diu, sobre Mi, més plorau sobre vosaltres y'l pecat que es mon butxi.—

Isaac que va al suplici de la creu portant lo feix, en l'altar del sacrifici vol ser víctima Ell mateix. Ab sa Sanch immaculada, vol rentarnos de pecat; sols després de eixa regada florirá la humanitat.

Al Calvari li llevaren lo vestit devant de tots, y arrancantlo renovaren les mil llagues dels assots. Deshonestos, deshonestos, que adora'u per Deu al fanc, no doneu tormentos d'aquestos a qui 'us dona vida i sanc.

Ja en la creu la mà li claván que al malalt dava salut; ja sos peus, que sempre anaven hont patia un desvalgut. Si s'escriuen les montanyes, Maria, als colps de martell, ¿qué farán vostres extranyes d'hont nasqué tan ros y bell?

Escolant-se gota a gota ja amb la creu lo van alsant, fent florir la terra tota lo dols plor del arbre sant: quatre rius d'amor ne rajan quatre rius del paradís; fins que a beure els cors hi vajan, mai lo mon será felíç.

Trets de lloc tots los seus ossos se podrián ben contar; molls de sanch te'ls cabells rossos; los ulls térbols de plorar. —Si ets Messias, un li crida, ¿com no baixas de la creu?

y Ell pregant per l'homicida:
—Perdonau, diu a Deu.

Perdonau tots, mon Pare,
que no saben lo que fan,
y girantse envers sa Mare,
li encomana Sant Joan:
—Assí tens la Mare meva;
y aquí, Vos, lo fill amat.—
Pecador, sa Mare es teva;
vina, vina al seu costat.

Lo mal lladre renegava,
mes respón lo lladre bo:
—A mi y tu'l delicté'ns clava,
mes Jesús no ho mereix, no.
¡Al tornar Vos a la Gloria
recordau's de mi infeliç!—
—Donchs ab Mi a cantar victoria
vuy serás al Paradís. —

Mira a dreta, mira a esquerra,
sos deixebles ja no hi son;
veu al cel cástich, y a terra
improperis, creus i afront.
Com ses mans son Cor s'esqueixa,
nu morint y en soledat:
—Pare meu, quan tot me deixa,
per qué m'heu desamparat?

Troba sols fel i vinagre
al obrir sos llavis sechs:
quant li donen fel més agre
les blasfèmies y renechs!
Ab un crit dols y fortíssim
diu després:—¡Tot es finit!
¡en los brassos del Altíssim
encomano l'esperit!

Per no veurel com moria
s'eclipsaren lluna y sol;
fent extrems com d'agonia
l'univers vestit de dol:
cel y terra s'estremeixen,
vel del Temple es esqueixat;
sols més durs no's mitxparteixen
nostres cors que ho han causat.

No restantí alé de vida,
nos doná la sanch del Cor,
hont la llansa embermellida
nos obri'l cel del amor:
sols per rébrens ab mil besos
baixa'l cap al espirar,
ab los brassos ¡ay! estesos
per podernos abraçar.

Sols després de tal batalla
s'hi pogué acostar la mort;
mes la mort rompé la dalla
el donarli un colp tan fort:
sos portals obri la gloria,
y la rassa d'Israel,
cantant himnes de victoria
s'en pujá dels Llims al cel.

De la creu lo devallaren
Nicodemus y Joseph,
y en los brassos que'l bresaren
¡quant mudat sa Mare'l reb!
embalsamantli a besades
ulls y galtes, mans y Cor,
la fereixen ¡ay! plegades
set espases de dolor.

¿Què s'es feta ta bellesa,
gentil rosa de Sarón,
nevat lliri de puresa
que embalsamas tot lo mon?
Mans inicues te deixaren
sense forma ni color;
y en los peus que't trepitjaren
tu vessares ton odor.

Plorau, Angels que cantàreu
la nit santa de Nadal:
ales d'or que l'abrigàreu,
veniu ara a amortalla'l.
Mes la fosca sepultura
ja a Maria l'ha robat,
que ab son calze d'amargura
plora en trista soledat.

Tot cumplint les profecies
se desvetla gloriós,
y al Sepulcre les Maries
ja no hi troban lo seu cos;
troban sos Angels que'ls diuen
—¡No'l cerqueu aquí enterrat!
mes cercaulo entre'ls que viuen
a Jesús resucitat. —

Son front sembla'l de l'aurora,
d'or finíssim son cabell;
sol de Pascua que l'adora
no es, no, tan ros y bell;
Benedictus cantaria
sortint dels Llims Israel
y un chor d'Angels respondria:
—En la terra y en lo cel. —

A sa Mare's deixa veure,
que's comensa d'anyorar,
y a Tomás que no hi vol creure
les cinch llagues fa tocar.
Després puja a la alta Gloria,
que algún dia Deu nos dó.

per haver cantat l'història
de la santa Passió.

† JACINTO VERDAGUER

Ses darreres paraules del Bon Jesús

dalt l'abre sant de la creu ¹

I

Tenc set.

An els crucificats, la sanc los acudia
amb tanta forsa a les fermadures hor-
rriblement estretes i estirades de sos
peus i mans, que les venes arteries no
tenien forsa per tornar-la an el cor i la
seua circulació se mal ordenava i s'atu-
rava p'el ventre i p'els pulmons i el
cap, i tot el cos se posava moradenc i
tan insuportablement adolorit que la
violencia dels sufriments era més dura
que la mort i feia venir una set abra-
sadora. Encara que'l Bon-Jesús no es-
tás fermat sino penjat amb claus, sos
membres estaven estirats i fora de
lloc. Aquella set mortal, abrasadora, l'
aufegava. Les seues llagues s'eren en-
malaltides i inflamades. La febre alta
de punt i les calrades que pujaven an
els crucificats, i l'acubor que tanta
manca de sanc los produía i que se-
guít degotava encara de les llagues de
les seues mans i peus, tantes dolors,
casi tot d'una d'haver invocat son Pare
celestial, tornaren fer escapar una pa-
raula del pit del Bon-Jesús, arrancaren
una queixa a son cor pacientíssim.—
¡Tenc set!...—digué. Era que'l Bon-
Jesús volia cumplir totes les profecies
messiàniques, i el seu antepassat rei i
profeta ja d'Ell havia dit:—*I quant jo
tendré set, me donarán vinagre.*—
Aquest crit de dolor corporal, que tam-
bé sortia dels sufriments del cor, feu
compassió a uns i riaies an els altres.
I, com era de costum tenir vinagre a
posta amb encens i mirra, apareiat per
quant vengués el cas de que'l crucifi-
cat demanás beure, un dels soldats se'n
compatí, corre a prendre una esponja,
la estreny entre les esquerdes an el
cap d'una canya, la muia d'aquell suc
amarguíssim i la hi dona a xuclar. Els
seus companys riguent li varen tornar
dir:—¡Deixel anar! ¡Veiam si vendrá
Elías a devallar-lo!—perque se creien
que, amb l'altra paraula, l'havia cridat.
El Bon-Jesús acceptá aquella beguda,
com si fossen les vesses més amargues
des seu calze de dolor.

II

Tot está acabat.

Mentres la lluna está an el seu ple,
com el cor del Bon-Jesús en la plenitud
del patiment, s'acaba d'eclipsar de tot
el sol, encara que fos cosa impossible
i cuantra la natura dels eclipses, que
sempre son el dia del girant. La terra,
rodant dins els espays dins les tene-
bres, abrigada com d'un mantell ata-
pit, amb la bavor espessa que l'enfos-
queix abans dels terratremols, s'en-
gronsa horriblement. Un nigulat negre
llampegant cubreix el Calvari. I la ciu-
tat de Jerusalem deicida i son gran
Temple, enrevoltats de vermeioses res-
plandors, semblen ferits dels raigs de
les ires de Deu; i els vents i les feres
bramulen i tota la natura, remoguda i
plorosa, fan exclamar an el gran Lle-
trut de Grecia:—*O Deu pateix o el
mon está per a finir!*—També el Bon-
Jesús en mitx de ses dolors ignominio-
ses i de les agonies de la mort, havent-
ho sofrit tot, donada a son Pare cele-
stial perfecta satisfacció destruint el pe-
cat i ubertes les portes de la gracia, i
apassivada la venjansa divina, i ja fe-
tes les paus entre Deu i els homos,
amb un amor sens fi, va exclamar do-
lorosament, però satisfet:—*Ja está tot
acabat!*—

¹ Treim això del *Llibre de la Vida de N. S. Jesucrist* que nostro bon amic Mn. Juan Aguiló acaba de publicar, i del qual parlarem més envant, si Deu ho vol i Maria.

III

¡Oh, Pare meu en les vostres mans en-
comán mon esperit!

El Bon Jesús, el gran Obrador de la
salut eterna del gènere humá, el gran
Trabaiador de la Redenció, el Verb,
Fill de Deu lo Pare, que, desde l'eter-
nidad, comunicant-se amorosament amb
ell, obrava l'Amor infinita, això és, l'
Esperit Sant, que procedeix de la co-
municació de l'Amor del Pare amb l'
amor del Fill; aquest Jesús redentor
quí juntament amb el Pare i l'Esperit
Sant tot l'univers havien creat, ara, com
un feiner aglassat del trabai de la seua
jornada, de la jornada de la seua Vida
i horrorosa Passió, abans d'adormir-se
amb el sò de la Mort, per Ell vençuda;
després d'haver donat l'¡A Deu! de-
rrier a la seua esposa l'Esglesia, que
deixava fundada sobre la terra, agoni-
sant sobre la creu, llansá aquest de-
rrier crit, que era l'expressió sentible de
la seua pietat i confiança en Deu, ja
anomenant-lo Pare:—*¡Oh, Pare meu,
en les vostres mans encomán mon es-
perit!*—I abaixant el cap, va donar l'
ànima a Deu, el divendres sant a les
tres de la tarde, a l'hora en que se ce-
lebrava el darrer i més solemne sacri-
fici dins el Temple.

IV

Els prodigis de la Mort del Bon-Jesús.

I les tenebres ja s'eren espessides,
la terra tremolava i les roques, pegant-
se, s'esblandien, mentres el Vel del
Temple s'esquexava amb gran esglai
del Sacerdot qu'oferia'l sacrifici de tot
el poble qu'adorava i, obrint-se de
mitx a mitx, dexava descobert el Sant
dels Sants, aont sols una volta en l'any
entrava'l gran Pontífic. Esquexant-se
aquest vel preciosíssim, donava Jeo-
vah una senya terrible de sa divina ira
i això deixá aterrat tot Israel. Aquest
vel preciosíssim, de coranta colzades
de llarc i vint d'amplaria, sostengut
per quatre columnes daurades, teixit d'
or i de púrpura i adornat de brodadu-
res de faxes de jacinte, tenia un pam
de gruxa i estava compartit en setanta
dos daus i se componia de vuitanta
dues miriades (10.000 cada miriada)
de fils d'or. Vint mil donzelles hi ha-
vien trebiat un any seguit i eren ne-
cessaris trecents sacerdots per alzar-lo.
Aquest vel que, p'els Israelitas, era
considerat indestructible s'esquexá, i
les fosses del voltant de la Ciutat
també s'obriren i molts de cossos morts
dels Justs cobraren vida i s'aixecaren i
sortiren de ses tombes; i l'horror i la
por s'amparaven del gran aplec de gent
que era estada a veure morir el Bon-
Jesús i l'havia injuriat i blasfemat, fo-
gint, llavors amb gran tropell de la

Muntanya, cap baix i pegant-se tocs
p'els pits. Els soldats pagans qu'allá'l
gordaven, temerosos i ferits de la gra-
cia, se penedién, i el Centurió, girat a
la creu santa, mirant aquell Cadáver
voltat d'aquella magestat horrible i pa-
vorosa que divinisa la mort del Bon-
Jesús, se convertí i va glorificar Deu
exclamant ple de fe:—*¡Verament
aquest homo era'l Fill de Deu!* I els
seus soldats també ho confessaren
mentres que'ls cadàvers ressucitats sor-
tien de les tombes i tal volta passaven
per davant la creu a fer els homenat-
ges que'ls vivents havien negats an-el
Bon-Jesús. Aquell estol de calaveres
de Patriarques i Profetes, qui de tants
de sigles lluny l'havien saludat amb les
seues esperances i profecies, venien
ara a veure'l de prop, i com passaven
per davant la creu sanquetjant, devien
aixecar la seua má ossosa i, signant la
Víctima qu'encara batejava, devien ex-
clamar:—*¡El misteri de la redenció ja
está complit!*—Isaias el devia saludar
l'Homo de les dolors; David el devia
regonèixer son descendent, mirant les
llagues de ses mans i peus i contant
els seus ossos descoberts; Daniel se
devia compatir de l'abominació, de la
dosolació a dins el Temple; Jeremias
el podia plorar a Ell i a la Ciutat se-
nyora de les gents, romasa viuda;
Ezequiel el devia mirar son Pastor;
Joel, el Just per excel·lencia; Mala-
quias, la Víctima del sacrifici univer-
sal; Moisès, el gran Llegislador del
per-venir; Isaac, Abraham, Sem i Noé
el degueren regonèixer com a son de-
scendent i Salvador, i Adam i Eva el
podien adorar com el Fill de la Dona
misteriosa qu'havia esclafat el cap
a la Serpent i obrir el cel de bat en
bat.

Els seus coneguts i deixebles ha-
vien contemplada d'enfora aquesta es-
cena. El dolor i l'estupor los feu acos-
tar a la creu i, segons la costum del
Orient, se feren dos estols, un d'homos
i un de dones, demunt la Muntanya
consagrada amb la sanc de Jesucrist.
Aquells Deixebles i dones piadoses,
entre les quals hi veim altra volta la
Magdalena, Salomé la mare de Juan i
l'esposa del Zebedeu que guardaven el
Cos del Bon-Jesús, esperant veure la
fi d'aquella tragedia de dolors. A les
tres havia espirat el Bon-Jesús i els
Lladres encara penaven demunt la
creu. Ja se feia hora, per cumplir la
lleí, de devallar de les creus els tres
penjats, perque s'acabava'l divendres i
lo'n demá era'l gran Dissapte Pascual i
per lo tant no podien romandre-hi cru-
cificats per no amargar la més gran fes-
ta de la Pasco, amb aquell horrorós es-
pectacle.

JUAN AGUILÓ

DE TOTES ERBES

Corema, Setmana Santa i Pasco

(Segueix)

II

Es dia del Ram.

Sobre tot, canyella! que fa bon brou.
¡Sa diada del Ram! Aquí sí que'n te-
nim molts de capítols que retreure. Per
sortir-ne amb bon nom, hem mester
Deu i ajuda i totes ses erbes de St.
Juan. Ja poreu esser partits a escoltar.

§ 1.

A's dia del Ram son molts que van
a sortir de la parroquia. N'hi van a la
Sèu de tot es terme de Ciutat i des po-
bles de la Muntanya, perque la Sèu so-
len dir que entra per tot; se considera
que és sa Parroquia de tots es mallor-
quins; i això ja és una costum antiquís-
sima. Deu sab es sigles que hi ha que
s'considera així; tal volta vé des temps
del Rei En Jaume.

Avui ses misses son més llargarudes
que no ets altres dies perque hi ha la
Passió; finis finis, és questió d'uns deu
o onze minuts més. Ben mirat, no hu
paga es parlar-ne.

Oida missa i combregats es qui han
tenguda devoció de fer-ho, la gent se
'n van a berenar, i vos assegur que le
hi troben ben bo, perque en sa Core-
ma només s'hi veuen a berenar es diu-
menges, i ara de poc ensá es dia del
Gloriós Patriarca St. Jusep.

Amb això se fa hora de tocar com-
parició a l'esglesia per esser a temps a
sa bendició des rams i paumes que fa
amb tota solemnidad abans de l'Ofici el
Rt. Sr. Rector o Vicari in Capite a ca-
da Parroquia o Vicaria i a la Sèu la fa
el Bisbe, i hi assisteix s'Ajuntament de
Ciutat, presidint-lo es Governador Ci-
vil ordinariament. A ses viles també hi
sol anar es Magnífic Ajuntament a l'O-
fici.

Es molta sa gentada que va a l'Ofici
perque amb so beneír es rams i paumes

i sa processó que's fa immediatament sortint per un portal i entrant per s'altre i llavò la Passi, resulta una funció molt de veure i de sentir, encara que sia una micòia llarga. Pero es qui fan sa gran bauxa son ets al'lotinois i al'lotinoies anant a l'Ofici amb una pauma o un ram, tot brufat de flors, de ses que poren haver, per que los ho beenesquen.

Casi per totes ses viles l'esglesia se sol omplir; i, en caure s'hora, surt el Rt. Sr. Rector i es Ministres, tots ben aixarmats i mesos, i se fa sa benedició des rams i paumes, i ets al'lotinois i al'lotinoies que'n duen de ca-seua, los alsen an es moment de sa benedició per que aqueixa arrib bé.

Feta sa benedició, es Diaca dona pauma an es Preste (es qui diu l'Ofici), i llavò aquest en dona an es Diaca i Subdiaca, a tot es Clero, *vermeiets de chor* i escolans i escolanets, i llavò se presenta es Bal'les amb tots es Retgidors un darrera s'altre i el Preste zas! una bona pauma o un bon ram a cada un; i llavò se presenten ets homos, i a alguns pobles també ses dones, i ihala un ram per hom!

Sembla que donen ram a tothom que's present, tant a homos com a dones, a Inca, St. Juan, S'Horta, Sineu, Costitx, Selva, Sta. Margalida, Montuiri, Lloseta, Vilafranca, Banyabufar, Estallencs, Alcudi, Esporles, Mancor, Llubí, Petra.—Just en donen an ets homos a Alaró, Sa Pobla, Artá, Binisalem.—A Porreres i a Pollensa només en donen an es Clero i a s'Ajuntament; a la Seu just an es Clero i an es Seminaristes.

Fet es repartiment de rams i paumes surt sa processó p'es portal d'ets homos, que sempre sol estar a un costat de l'esglesia, i entra p'es portal de ses dones, que sempre sol esser es major. Pero no cregueu que sa processó pugua entrar tot d'una d'arribar an aquest portal! Com ha de poder entrar si troba ses portes tancades? Abans de tancar-les, entren dos primatxers i un parei de *vermeiets*; tanquen, i aqueis se posen a cantar i el chor de defora los respón, fins que es Subdiaca amb s'ast de sa Creu alsada que du, pega un cop a ses portes, i aquestes s'obrin d'en bat en bat, i entra sa processó, això és, es Clero davant davant i llavò s'Ajuntament i ets homos i ses dones; darrera darrera i hi ha pobles, com Porreres, que ets homos, com entren, tiren fuies des ram beneit que duen, a sa creu, rondint-li coral homenatge d'agraïment, amor i adoració.

Arriba sa processó a l'altar major, i comensa l'Ofici amb tota solemnidad, i es molt curt fins que s'acaba s'Epistola. Amb això surten de la sacristia es tres *passiers* o capellans que han de cantar la Passi, amb camis i cingol i una pauma ben garrida amb sa mà i es llibret des cant. Solen esser es qui tenen més bona veu i que son més destres en so cantar es qui fa d'Evangelista se'n puja a sa trona; es qui fa de Bon Jesús, que ha de cantar allò que diu el Bon Jesús, román demunt es presbiteri davant l'altar; i es qui fa de poble, que ha de cantar lo que diuen tots ets altres fora'l Bon Jesús, se'n puja a una trona que li posen a sa banda de s'Epistola.

Comensa s'Evangelista, i tothom s'aixeca i allà escolta qui escolta aquell cant tan garrít i solemnial: s'Evangelista amb sa seua tonada i el Bon Jesús amb sa que li correspón i es Poble amb sa que li pertoca, i allà qui té camés les treu, vui dir que cadascún e-hu fa de tot per romandre an es seu lloc. I és un gust sentir galetjar aquelles veus; i la s'han de sebre estalviar per no haverse de retre a mitjàn lloc, sobre tot s'Evangelista, que és es qui té sa tongada més feixuga. Ara el Bon Jesús la té més falaguera, perque sa primera respón sovint, curtet això sí, pero arriba que no diu res; i això fa molta de compassió a sa gent, perque diuen:

—¡Mirau! com més s'acostava a sa sentència de mort, manco parlava, en lloc d'alsar més la veu! Quina llissó per noltros!

S'arriba a acabar la Passi maldament sia llarga, perque tot té fi an aqueix mon fora s'amor de Deu; s'acaba també l'Ofici, i tothom surt de l'esglesia amb so ram beneit, i no hu volgueu sebre s'al'lotea si hi va mesa, mostrant-lo a la gent, sobre tot si és garrít de bon de veres.

I no vos cregueu que aqueis rams negú los tir a cap recó sino, que los guardin per que los defensin de trons i llamps, i per això los posen a diferents bandes.

E-hi ha viles, com Ses Salines, que les posen entravessats a ses baules de ses portes de ses cases, i llavò an es cucuí d'ets abres de ses terres; a altres pobles les posen a ses barandes des balcó o finestres des sòtil i també an es cap curucull de sa xemeneia. I fins e-hi ha pobles, com Algair, que, en fer trons i llamps, cremen brots de ram beneit per que es llamps no s'hi arrambin ni hi fassen maig.

§ 2

Pero encara lo que dona més gust a la gent des dia del Ram, es sa processó des *Dotze Sermons*, sobre tot allà on la fan per defora, com a Manacor, Sant Llorens, So'n Servera, So'n Carrió, Alcudi, Selva i Santanyi.

Un temps la feien per defora a totes ses viles i llogarets de Mallorca, i era una cosa convenientíssima que no havien d'haver deixada abolir. Ara a sa majoria de ses viles sa processó roda just per dins l'esglesia i hi prediquen es *Dotze Sermons*, un per cada Estació del Via-Crucis, no contant-hi es *Davallament* ni s'Enterro, que no los fan fins es Divenres Sant.

Idò en haver dinat la gent, com senten alsar ses campanes, s'entreguen a l'esglesia; allà canten *Vespres* i *Completas*, i s'ordena sa processó des *Dotze Sermons*: surten de la sacristia es *penitents*, es *trompeter*, que du una mà una trompeta molt llarga i li fa pegar uns quants de *quècs* molt esglaiosos, i amb s'altre mà mena el Bon Jesús fermat amb una corda p'es coll, i darrera el Bon Jesús va N'Estira-Cadenes, que aguanta sa cadena que el Bon Jesús du passada per sa cinta. A cada costat del Bon Jesús van es Bon-Lladre i es Mal-Lladre i un jueu amb una llansa per guardar que es tres reus no fugin, i llavò e-hi ha un altre jueu que tragina sa creu que han de carregar an Bon Jesús tot d'una que li haurán lletgida sa Sentencia.

Ara vegem com van tots aqueis personatges.

Es *penitents* duen un vestit viradenc o blavenc tirant a vert: es una especie de lloba estreta que en lloc d'acabar an es coll amb un forat, sa roba se'n puja per amunt aixamplant-se una mica per amagar tot es cap i llavò s'estreny i se'n puja més afuada, acabant en punta, que la s'emplen de paia per que s'aguant ben drete i ben enrravanada. Davant sa cara hi ha un foradí a s'endret d'ets aranelles per veure-hi i alenar-hi es qui du tal vestuari; i ademés van amb un cordó ben estret a sa cinta. Amb ses mans duen qualque instrument de martiri del Bon Jesús.

Aqueis *penitents* reben diferents noms, lo més pintorescos: A unes bandes, com Ciutat, Sòller, Consell, Esporles i Sa-Vileta, les diuen *caperutxes*; a altres viles com Inca, Petra, Alaró, Lloseta, Sa Pobla, Lluçmajor, Selva i Mancor les diuen *careputxes*; a St. Juan, Petra, Sineu, Porreres, Campos, Ses-Salines, Sta. Margalida, Vilafranca i Santanyi les diuen *cucules*; a Montuiri, Alcudi, Inca i Lloseta les diuen *carepules*; a Manacor, St. Llorens iles diuen *campinorats*; a Felanitx i a s'Horta, *encapironats*; a Artá, So'n Carrió i So'n Servera, *carepu-*

nats; a Pollensa i Llubí, *xirineus*; a Campanet i a Búger, *jueus*¹ De manera que hi ha pobles que les donen dos i tres noms d'aqueis an es mateix temps.

Ara vegem com van vestits es que fan de Bon Jesús, de Bon-Lladre i Mal-Lladre, de Trompeter, d'Estira-Cadenes i ses dues Llanses.

Es qui fa de Bon Jesús du una especie de lloba, una cadena per sa cinta i una corda p'es coll i llavò una cabeiera molt llarga que li penja per davant i li tapa tota sa cara, i dalt sa cabeiera una corona d'espines, i llavò va descals. Sa lloba a certes viles es morada, a altres blanca, a altres negra, a altres de color de terra.

Es Bon-Lladre i es Mal-Lladre van també amb una especie de lloba un poc diferent de sa del Bon Jesús, amb una gran cabeiera que també les tapa sa cara i amb ses mans fermades darrera.

Es Trompeter, N'Estira-Cadenes i es dos que amb sa llansa menen el Bon Jesús a's mig, reben es nom genèric de *jueus*; i van amb un mocador de seda de colors d'un temps, fermat p'es cap i que los penja per davant sa cara; i duen una brusota de daus, una troca vermeia per sa cinta i uns calsons ben estrets de daus també, amb guants i un mocador de seda per aguantar ets instruments de martiri.

Quant tota aquesta comitiva ja se troba a's mig de l'esglesia i es Coremer damunt sa trona espera qui espera es moment d'entrar en foc, se'n puja damunt un cap de banc es qui ha de lletgir sa Sentencia. Es Trompeter enverga trompetada que aixorda i entra dins es cervell per fer callar la gent i que escoltin sa Sentencia que's posen a lletgir i que comensa amb aquelles paraules: *Nos Pons Pilat, Governador de tota la Judea pel Sacro Imperi Romà...* I aquí es Trompeter torna envergar trompetada més esquerdada i més aixordadora encara que sa primera, per que escolti tothom amb tot quant d'oreïam tenguen. I llavò segueix sa Sentencia fins que arriba an aquell punt que mana i ordena que el Bon Jesús muira crucificat a's mig de dos lladres per homo facinerós i desbarador de pobles. I aquí es Coremer se sol aixecar cridant:—*Es mentida! Ments, Pilat, tan alt com ets! ¡Calla, gran mentider!*

I a-les-hores segueix aquest cap de fil, i és allò es primer sermó, que sol impresionar molt la gent, sobre tot com veuen tombar sa creu damunt el Bon Jesús, que s'hi posa davall i ja es partit a portar-la, i senten ses *trompetades* tan esglaioses que amolla es Trompeter per donar sa senya de que sa processó parteix; N'Estira-Cadenes estamanetja fort sa que el Bon Jesús du passada per sa cinta i que ell la serve i l'estira.

Si sa processó la fan per dins l'esglesia, roda només amb el Bon Jesús i es jueus i dues banderoles i un escolá davant davant que toca sa campaneta quant s'han d'aturar a s'Estació correspondent, i darrera darrera va es Clero cantant es *Miserere* entre sermó i sermó.

Ara si sa processó la fan per defora, que és lo que s'hauria de fer per tot

¹ *Xirineus* no és més que una tramudança de *cirineus*: la c amb so de s que se prepaletalisa, això és, se fa prepaletala, se fa x: lo mateix que de *cisterna*, *serafi*, *Sirga*, *cigarro*, s'és fet *xisterna*, *xerafi*, *Xirga*, *xigarro*.

Campinorats i *carepunats* no són més que tramudances d'encapironats, per una serie de metàtesis o transposicions de sons de la mateixa paraula. Lo mateix n'hi pren amb *careputxes* i *caperutxes*, que venen del mot *caputxa*, a on entre la primera i la segona sil' laba s'enclaxa un *re*, i resulta *careputxa*; llavò per matatesi la *p* passa an el lloc de la *r* i la *r* an el de la *p* i resulta *caperutxa*.

De manera que totes aqueixes tramudances de tals mots obeixen a riguroses lleis fonètiques, i s'expliquen perfectament, per lo molt usats que son aqueixes mots, i els mots molt usats són els qui més se tramuden.

arreu, van més banderes d'Obreries davant davant i un estol gros d'homos Rosari en má, i darrera es Clero va s'Ajuntament, i darrera s'Ajuntament s'estol grossíssim de dones resa qui resa en veu baixa el Rosari, fent una remor ben forta, com un banc¹ gros de beies quant tresquen² tant i tant devers es maig.

I quina carrera segueix sa processó? Escampades p'es carrers de la Vila, hi sol haver ses dotze Estacions dels Passos, que son unes capelletes que hi ha dins sa paret de ses cases, dotze o tretze pams amunt amb so Pas corresponent pintat o esculurat. Idò sa processó recorr tots aqueis Passos o Estacions, i davant cada una s'atura, es Coremer se'n puja dalt una cadira tota de fust que un homo passetja dalt es cap d'una Estació a s'altra, i allà fa es sermó que pertoca; i no hu volgueu sebre sa gentada que s'hi aboca per sentir-ho bé, i ses sempentes i brogit que devegades e-hi ha; pero quant comensa es sermó tothom punt en boca i escolta qui escolta.

A la Tercera Estació el Bon Jesús cau en-terra; i, per veure-hu, ses finestres i terrats de tot es contorn está tot atapat de gent que guaita, i així és tot un mosaic de caparrins, i es Coremer se sol deixar caure un sermó d'aquells de pinyol vermei i molta de gent romp en plors.

A la Quarta Estació compareix la Mare de Deu de los Dolors que la duen quatre homos dalt un tabernacle, i es Coremer també en sol treure un gran partit per commoure la gent. E-hi ha qualque poble que acompanyen la Mare de Deu tres al'lotones, vestides de pageses a l'antiga mallorquina, i les diuen ses tres Maries.

A la Cinquena Estació un jueu se'n va a cercar es Mon-Cirineu³ que sol estar amagat prop d'aquella Estació, i compareix per ajudar an el Bon Jesús a portar la creu. Sol anar vestit d'una manera molt extranya, amb sa cara tapada per que no le hi vegin i no distregu, i sol dur una destal a sa cinta per que figura que vé d'esveiar (ecsequeiar) i l'embraguen cop en sec per ajudar an el Bon Jesús per que aquest pugua arribar viu an el Calvari.—A Pollensa i a Montuiri i altres bandes du també un manat de mudes, com si vengués d'empeitar abres o hi anás.

A on resulta molt interessant es Mon-Cirineu és a Búger, que du un mocador blanc embolicadot p'es cap, que li tapa sa cara, i llavò uns calsons de drap i un cassot (una especie de camia de drap que té s'ordir de fil blanc i es reblir de fil blauenc), amb una senaieta an es bras plena de figures seques i n'escapolla qualcuna d'en tant en-tant, i llavò una destal i un xorrac a sa cinta i una branca d'olivera dalt s'espall. Quant el conviden a ajudar an el Bon Jesús, tira sa branca demunt sa gent, i amb s'ui de sa destal pega uns quants cops a sa creu a veure si es plena, i llavò l'embraguen p'es cap de baix, i ja és partit darrera darrera el Bon Jesús fins que s'acaba sa processó.

A la Sisena Estació compareix la Verónica amb so vel que mostra estampada a tres bandes sa cara del Bon Jesús: va damunt un tabernacle que duen quatre homos. També sol esser de primera es sermó de que's destira es Coremer damunt aquest Pas tan dolorós.

Segueix endavant sa processó, i a la Setena Estació torna caure el Bon Jesús en-terra, i cau de bell nou a la No-

¹ Un aplec de *caeres* o *caseres* d'abelles, posades una an el costat de l'altra fent filera i devegades una filera damunt l'altra, fent dos sostres.

² Se diu que una casera tresca molt si les abelles entren i surten a forollons: se'n van i venen de trescar per les fiores del camp, xuclant-los la llecor per fer la mel i tornen amb una somada de polsim groguenc, molt fi, per les cametes, que s'diu *ímec* i d'allò en fan les bresques. Això és el trescar de les abelles.

³ Contracció de *Simón Cirineu*.

vena; i amb això sa processó ja torna esser a l'església: entra tothom, i dalt es presbiteri lleven sa creu an el Bon Jesús, perquè ja és sa *Desena Estació* que fonc dalt el Calvari, com el despuïaren, i després l'enclavaren, i llavò alsaren sa creu i la feren caure dins s'encaix de pedra, i la hi tengueren fins que el Bon Jesús va esser mort.

Pero aqueixes tres *Estacions* no les representen an el viu, sino que just les prediquen.

Llevada sa creu de dalt ses espalles del Bon Jesús, la posen tombada amb so creuer i es cap damunt l'altar major i es peu en terra. A les-hores el Bon Jesús, es Bon Lladre i es Mon-Cirineu s'agenoi en i la besen i l'adoren, i se'n van dins la sacristia; ara es Mal-Lladre, es Trompeter, N'Estira-Cadenes i ets altres dos *jueus* buiden sensa adorar ni un sant remei. També buiden es *penitents*, això és, ses *cucies*, *careputxes*, *caperutxes*, *encapironats*, *compinorats* o *carepunats*, pero en solen romandre un parel per guardar sa creu, mentres la gent va a adorar-la, primer ets homos i llavò ses dones.

I així s'acabà sa *Processó des Dotze Sermons*, que és una de ses més devotes que's puguen fer i que dona tant de gust a ses ànimes piadoses.

Està molt ben posada la *Passi* a l'Ofici des dia del Ram i es *Dotze Sermons* a's cap-vespre sobre sa *Carrera del Calvari*. Es allò donar a la gent es punts per meditar tota sa setmana aquells adorabilissims Misteris des Dijous Sant i des Divenres. Així la gent se pot preparar bé per celebrar-los amb tota devoció i amb molt de fruit. Així la gent que no sab lletra o no li lleu es lletgir, tenen molt de camp per córrer tota la setmana envers del Bon Jesús amb lo que han sentit a la *Passi* i an es *Dotze Sermons* a's dia del Ram.

I no vos cregueu que es qui fan de Bon Jesús, de Mon-Cirineu, de Bon-Lladre i de Mal-Lladre, de Trompeter, d'Estira-Cadenes i demés *jueus* i ses *cucies* o *encapironats* vulguen cap paga; es tot lo contrari: tots, per fer tals papers, solen donar poc o molt a s'Obreria que's cuida de sa Processó. E-hi ha bandes que el Bon Jesús dona cinc pessetes. ses *cucies* o *encapironats* una pesseta, i ets altres dues pessetes i mitja. ¿Ah idó?

Casi tots aqueix *oficis* se fan per devoció, per promesa que han feta per una cosa o altra.

Altre temps a's dia del Ram a vespre hi havia ets *enrestats* que feien sa mateixa *carrera* de sa processó i duien un parpal ben feixuc an es coll i anaven descalsos i arromengats de brassos i de cames i amb sa cara tapada. Es parpal el duien entravessat dalt ses espalles i brassos extesos davall i fermats an es parpal amb *rest* o corda gruixada. Per això se deien *enrestats*.

I els acompanyaven un parel d'homos per si acás se refien, que no poguessen pus, per desfermar-los es brassos o assistir-los en tot lo que fos mester. Això també hu feien per qualque *promesa*. Manacor era un des pobles a on se feia això d'ets *enrestats*.

Lo que fan a una partida de viles a's vespre des dia del Ram, són els *Pasos estols* de dones seguint sa mateixa *carrera* de sa *Processó des Dotze Sermons*, costum que jvaia si convé a caramull es conservar-la! Ja és de raó.

§ 3

A Ciutat no'ls-e fan an es *Dotze Sermons* ja. Un temps les feien es *Freres Caputxins*, no es dia del Ram, sino es Dilluns Sant, i sortia sa processó de sa seua església, prenia p'es *carrer d'ets Oms*, la *Rambla*, sa *Costa de sa Pols* i *carrer de St. Miquel*; i, en esser an es *Convent de ses Monges de l'Olivar*, prenien un carreró tot dret cap a l'església d'aquells frares meritíssims; i no hu volgueu sebre si n'hi acudia de gentada a sentir es *Dotze Sermons* que hi feien, i que sempre triaven per fer-

los qualque predicador de renyó clos i que hauria fet plorar pedres quant i més ses persones. Ara només fan es *Dotze Sermons* qualque any a ses esglésies d'ets arravals com es *Es-Molinar*, *La Soledat*, *St. Jusep del Terme*, *So'n Sardina*, *Sa Vileta*, *Génova*, *Es Pont d'Inca*.

A Ciutat lo que hi ha notable, fora de ses funcions de l'església, és sa *Fira del Ram*, que diuen, tot de juguetes p'ets infants. Aquesta Fira es prou antiga, i sembla que comensá a fer-se davant es *Convent de Monges de Sta. Margalida*, avui *Hospital-Militar*. Com era *Convent de Monges*, e-hi guardaven la *Sta. Fas* del Bon Jesús i la treien a la pública veneració tal dia com avui; i, com e-hi acudia gran gentada a adorar-la, es venedors e-hu aprofitaven per dur a davant aquella església ses seues merques a vendre: figuretes de la Passió i Mort i *Cases-Santes*; més tart s'hi afegiren ollers i gerrers que hi duien olletes, gerretes, platets, greixoneretes, cossiets, campanetes, ciurells i altres xirimindangues. Amb això vengué sa turbonada infernal de l'any 1835 anti-franca i anti-mongenca, i ses pobres Monges de Sta. Margalida hagueren de buidar d'aquell *Convent* i acobitiar-se dins es de la Concepció, i allà se'n dugueren ses seues venerandes relliquies de la *Sta. Fas* i el *St. Cristo del Noguer*, això l'any 1837. Desde llavò, exposant-se a la Concepció la *Sta. Fas* a's dia del Ram, a la Concepció acudí la gent devota, i aquells venedors ja hu crec que li varen estrènyer cap a la Concepció i davant aqueixa església plantaren ds seus taurells per vendre tot aquell carro-portal, i arribaven fins a sa *Font del Sepulcre* cap a sa *Font de ses Tortugues*. Allà entre l'any cinquanta i l'any xeixanta, segons relació ses famosíssim setmanari *L'Ignorancia* (T. I, n.º 40—20 mars de 1880), es *Dia del Ram* e-hi havia fira de covos i senaies de ponsins com es dos punys i llavò d'atils i castanyes seques, rollos, santets, sepulcres, lladrioles i altres arreus de gerreria, ahont tampoc hey faltaven es ciurells fets a Manacor amb totes ses seues varietades de *senyores*, *cavallés*, *bous* i *calesses*, pintats de vermei i verd; i una taula o dues més amb lletets de tela i altres mobles. «S'atlo-tea hey anava a veure tot allò, pero n'havia molts de bigarnius que s'havien de contentar de mirarsho. Atlot que en jugnetes hey gastava dos o tres sous, ja feya *rumbo*». «Ara tot ha variat, y el *Ram* des nostros dies no s'assembla a n'aquell casi de res». «Encara no entra sa setmana de Passió, y ses botigues de juguetes ja comensen a omplirne es seus mostradós; i a s'entrada d'es Teatro ja li tapen es dos portals forans amb posts, atepintla de part de dins, de nines i també i cavalls y sabrets y escopetes... «La gent... acudeix... a n'es passetx de la Rambla a veure i a comprar juguetes». «Pareix un jubileu. Es venedós ja han pres possessorí es dia abans, a ferra-pilla, des *puestos* i pedrissos, formant aquelles dues fileres, de dalt a baix, de taules i tauletes de vellanes i cacauets, llauna, juguetes, marxandaria, santets i obra de terra. Per mitx trescan alloure es venedós de veta i mistos y es qui passetgen per demunt es caps de tothom fregant es brancons d'ets abres, aquell aixam de bufetes vermeies planes de gas, que par que estigan mal a pler i vulguen fugir de la festa, per anar a fer companyia an es niguls».

Això s'escrivia fa trenta quatre anys justs, i sa *Fira del Ram*, mudada fa tant de temps de la Concepció a la Rambla, lluny de mancar, ha crescut una cosa fora mida d'estufer, fantasia, fanfarria i raig i roi de diners, i s'hi gasten més billetes de vint i cinc pessetes i de cinquanta que altre temps sous i pessetes. Pero lo que succeeix

també que sovint aquells *billetes de vint i cinc pessetes* i *de cinquanta llavò* fan falta per altres coses més necessaries. I encara dirán que no progressam.

Desgraciadament aquesta *Fira del Ram* té més de mundana que d'altra cosa; per això, ¡n'hágem parlat prou!

III

Sa Setmana Santa.

Es sa setmana que hi ha més coses que dir i que fer de tot so-l'any i amb molta de ventatge. No es gaire bo de fer, no, contar-ho tot: e-hi ha massa que contar. No res, comensem en nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant. Amén.

§ 1.

Es primers dies.

Si el cel s'ennigula, diuen a Petra que és que's posa dol per la Passió del Bon Jesús.

Molts de conradors están en sa creencia que's ploure dins sa Setmana Santa es mal sa p'es sembrats i p'ets abres.

A ses cases solen emblanquinar sa cuina aqueix dies per tenir-la blanca i polida per Festes, i sa gent diu a ses emblanquinadores:—*Ja és que cercau que vos regalin es confits*.

Això se diu allà on e-hi ha sa costum de regalar-ne es Dijous i es Divenres Sant, que no és a totes ses viles, com veurem més envant, si Deu ho vol i Maria.

An aqueixes viles que hi ha tal costum, diuen, anant de berbes, que es confits les han de dur de fora-Mallorca amb una barca o que les cuen d'una *confitera*, això és, un *abre que fa confits*. Per això, quant un se vol excusar de no haver-los regalats a qualcu, diu que sa barca que les duia ha pegat a fons o que sa *confitera* no los ha arribats a aplec perquè s'hi es posat morbo o una gelada li ha robat s'esplet. Això hu diuen sobre tot an ets infants, que en general en son massa afectats de confits, que, si los ne deixaven menjar a voler, esclatarien de sa *confitada* que s'enflocarien.

Antigament que sa gent era més forta i d'una fe més viva n'hi havia molts que dejunaven a *pa i aigo* durant sa Setmana-Santa.

Allò eren dijunis granats i de *qui hi ha dalt*: no pegaven *tres bossinades* a's mati ni feien colació; just menjaven *pa* aixut a's mig-dia i bevien *aigo*, pero fora des dinar no bevien pus. Ja's necessita esser forts per porer envestir un dijuni d'aqueix.

I no sols dijunaven a *pa i aigo*, sino que n'hi havia que feien ses *Coranta Hores*. Allò sí que hu era un dijuni ferrest, que'l comensaven especialment es Dijous Sant a mig-dia menjant a voler, i se passaven tota la resta des Dijous i tot es Divenres Sant sensa tastar res, i no tornaven menjar fins es Dissapte Sant en haver tocada *Gloria*. Encara per la pagesia n'hi ha qualcún i qualcuna que les fa an aqueixes *Coranta Hores*. No hi ha gaire anys que una criada de ca-nostra, una al·lotella molt robusta i molt devota, les va voler fer, i no s'aturá per això de fer com sempre, i ben bé que li va anar. A altres los és anat malament, vui dir se desenaren massa. En totes ses coses, fins en sa penitencia, s'és mester molt de mirament, i sobre tot no anar-se'n mai des seu cap, sino baix de ses ordes des confés.

Es qui van molt atrafegats son es mercaders de mens o anyells o *xots* que diuen devers Ciutat. Ja sabeu que sa costum de totes ses viles de Mallorca és de matar lo manco un anyell per fer panades es Dissapte Sant i menjar-les-se per Festes. Per això aqueix mercaders se treuen es fret de peus, per aglapir de llevant i de ponent molts d'anyells tenres per porer-ne arrambar a tots es qui los ne demanen, i es casi tothom que los ne demana a

ells o an ets amos de possessió de bestiar de llana o an es vilans que'n tenen guarda.

I prou que se'n aprofiten tots ells per vendre aqueix bestiar tan car com poren per fer una bona tibada de doblers, que és lo que ells cerquen per allò de que cadascú está obligat a mirar per ell i Deu per tots.

I per això a totes ses viles, i devers Ciutat més que en-lloc, casi tota aqueixa setmana n'hi ha mercat d'anyells, i es caps de casa hi acudeixen a mercaderetjar-ne i a comprar-ne, acompanyats de la gent menuda, que hi passen un gust que no és de dir de menar-se'n s'animaló a ca-seua i de treure'l llavò p'es carrer fermadet amb una cordellina per que no los fuga, i s'anyellet bela com un desesperat i s'al·lotea truietja i capbuitetja i hi xala una cosa de no dir. Casi passen tant de gust de jugar amb s'anyellet com de menjar-se ses panades per Festes.

Qui també ha de trompitjar ferm aquesta setmana, són ses Madones de possessió que hi ha guarda d'euveies, que son casi totes ses de Mallorca, perquè casi per tot e-hi ha sa costum de dur brossat o fogassó a ses families més acostades per sanc o per amistat o per agraïment o per respecte i consideració. I per això aquesta setmana a ses possessions no'n mengem gaire de llet, ni se'n estogen gaire de formatge, perquè tot son fogasses o fogassons que fan per repartir a sa gent amiga de més poc compromís; i de sa llet formatjada de tots aquells dies el Dijous i Divenres en fan brosat i en duen a ses cases amigues de més compliment: an el Sr. Rector o Vicari, an es Confés, an es Bal'le, an es Metge, an 'es Mestre d'Escola si hi van al-lots de la casa, a ses Monges, i també an es Fuster i an es Eerrer, que son es menestrals que empren més sovint a ses possessions. Això hu solen repartir es Dijous Sant i es Divenres Sant per que an aquelles cases en puguen fer *robiols* o *flavons* es Dissapte Sant, com veurem més envant si Deu ho vol i Maria.

I llavò aquelles cases que reben aquell brossat o aquell fogassó, tornen es jornal a ses Madones, enviant-los un bon rollo, més gros o més petit segons sa casa que l'envia; i així an aquelles possessions llavò poren menjar llet amb rollo tota sa setmana de Pasco, i vos assegure que tant es de la casa com missatges i guardians en peguen unes panxades orbes perquè els agrada massa aquella menja; el troben massa bo an es rollo i foris.

Secció local

Com veis, avui LA AURORA está tota dedicada a commemorar la Passió i Mort de Nostro Senyor Jesucrist i a celebrar sa Setmana Santa. És lo que fem cada any.

Avui a les sis i mitja hi haurá a la Parroquia es *Sermó des Mandato* i a les vuit sa processó de la Sanc de Nostro Senyor Jesucrist.

Demá dematí a s'aua es *Sermó de la Passió*, més tart l'Ofici com ets altres anys, a les tres des cap-vespre es *Davallament* del Bon Jesús, i a les nou del vespre sa *processó del Sant Cristo de Manacor*.

A's dia de Pasco a les sis Ofici Matinal i després sa processó del Bon Jesús Resucitat.

A l'església des *Convent de Dominics*, acabada sa processó des dia de Pasco, comensarán de bon matí ses *Coranta Hores* del Roser.

¡Hala Manacorins! ja veure si celebrau tota aqueixa partida de Misteris de la Passió, Mort i Resurrecció del Bon Jesús amb tota devoció, no de per-riures, sino de bon de veres! que ja estam an es cas de jugar-hi es tot p'es tot.

LA AURORA desitja a tots es seus *lectors* unes *Festes de Pasco Santes* i alegres i ofereix s'homenatge de sa més alta consideració i bon afecte a totes ses Digníssimes Autoritats Esglesiaístiques, Civils, Militars i Judicials d'aquesta vila i de tota Mallorca.